

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
Південноукраїнський центр професійного розвитку керівників та фахівців
соціономічної сфери

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

***Всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю
06 червня 2026 року***

ОДЕСА

DOI: <https://doi.org/10.24195/CriticalThinking2026>

УДК: 378:159.955

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Музиченко Ганна В'ячеславівна - доктор політичних наук, професор, проректор з наукової роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Койчева Тетяна Іванівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, в.о. першого проректора з навчальної та науково-педагогічної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Ольга ЗБАРСЬКА (Olga Zbarskaya) - доктор наук, експерт у галузі креативного потенціалу людини, член академії ACSW, член The Textbook & Academic Authors Association, засновник та президент компанії «OZCREDO», автор книг та підручників.

Черненко Наталія Миколаївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітнього менеджменту та публічного управління Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Папач Ольга Іванівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри математики і методики її викладання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Дерік Ілона Морисівна - кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Листопад Олексій Анатолійович - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

*Рекомендова вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол №15 від 25 червня 2026 року.)*

Рецензенти:

Княжева Ірина Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

theoretical and organisational aspects: a teaching and learning guide). Cherkasy: ChDTU, 140. URL: https://eprints.cdu.edu.ua/6947/1/Посібник_2018.pdf [in Ukrainian]

4. Lysenko T. A. (2024). Proiektno-oriientovane navchannia yak model mizhdystsyplynarnoi intehtratsii u studentotsentrovanii osviti (Project-based learning as a model of interdisciplinary integration in student-centred education). Pedahohichna Akademiia: naukovi zapysky, №13, 1–23. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14574049> [in Ukrainian]

5. Bond, M., Bedenlier, S., Marín, V. I., & Händel, M. (2021). Emergency remote teaching in higher education: Mapping the first global online semester. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 18, 50.

6. Guo P., Saab N., Post L. S., Admiraal W. (2020). A review of project-based learning in higher education: Student outcomes and measures. *International Journal of Educational Research*. Vol. 102. Art. 101586, 1–13. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2020.101586>

7. Liu, Y., Li, H., & Zhang, D. (2022). The effect of problem-based learning on critical thinking: A meta-analysis. *Thinking Skills and Creativity*, 45, 101069. <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2022.101069>

8. Sánchez-García R., Reyes-de-Cózar S. (2025). Enhancing Project-Based Learning: A Framework for Optimizing Structural Design and Implementation – A Systematic Review with a Sustainable Focus. *Sustainability*. Vol. 17, No. 11. Art. 4978, 1–24. DOI: <https://doi.org/10.3390/su17114978>

9. Yu, L. (2023). Problem-based learning and critical thinking: A systematic review. *Frontiers in Education*, 8, 1139987. <https://doi.org/10.3389/educ.2023.1139987>

ЛОПАТИНСЬКА Ірина Сергіївна

ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

Сучасна вища освіта дедалі більше орієнтується на підготовку фахівців, здатних не лише відтворювати засвоєні знання, а й критично їх аналізувати, синтезувати й застосовувати у нестандартних ситуаціях. Особливо актуальним це завдання постає у галузі психології, де практична діяльність неможлива без рефлексивного осмислення теоретичного матеріалу, усвідомлення власних когнітивних упереджень та вміння аргументовано будувати судження. Іноземна мова за професійним спрямуванням традиційно розглядалася як інструмент доступу до зарубіжного наукового дискурсу, однак сьогодні її роль переосмислюється у ширшому контексті розвитку навичок XXI століття.

Дослідження в галузі когнітивної лінгвістики та психолінгвістики переконливо свідчать про тісний зв'язок між мовленнєвою діяльністю і мисленням: іноземна мова є новим кодом опису реальності, стимулює когнітивну гнучкість, активність та готовність переглядати усталені схеми. Це відкриває значний потенціал для формування критичного мислення саме в середовищі мовної підготовки. Проте системний аналіз цього потенціалу стосовно студентів-психологів залишається малодослідженою проблемою у вітчизняній педагогіці вищої школи.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та методичний аналіз умов і засобів формування критичного мислення студентів-психологів у процесі навчання іноземної мови за професійним спрямуванням.

Поняття «критичне мислення» (англ. *critical thinking*) набуло наукового статусу завдяки працям американського філософа Джона Дьюї, який трактував його як «активне, стійке та ретельне обдумування будь-якого переконання чи передбачуваної форми знання». Подальший розвиток концепції пов'язаний з іменами Б. Блума, чия таксономія когнітивних цілей навчання виокремила аналіз, синтез і оцінювання як вищі рівні мисленнєвої діяльності, та Р. Пола і Л. Елдер, які розробили систему інтелектуальних стандартів критичного мислення: точність, ясність, релевантність, глибина, широта та логічність.

У психологічній науці критичне мислення розглядається крізь призму метакогніції – здатності людини усвідомлювати й регулювати власні пізнавальні процеси. Дж. Флейвелл, автор концепції метапізнання, наголошував на ролі моніторингу та контролю мисленнєвих операцій як необхідної умови ефективного навчання. Для майбутніх психологів ця здатність є вдвічі важливою: вона слугує не лише інструментом академічного успіху, а й основою професійної рефлексії – ключової компетентності практикуючого психолога.

Вітчизняна психолого-педагогічна наука активно досліджує проблему критичного мислення в контексті реформування освіти. О. Тягло розглядає критичне мислення як «мислення вищого порядку», що передбачає оцінку якості аргументації, виявлення логічних помилок та когнітивних упереджень (Тягло, 2008). С. Терно визначає критичне мислення як складне особистісне утворення, що поєднує когнітивний, мотиваційний, рефлексивний та поведінковий компоненти (Терно, 2012). Ці підходи особливо релевантні для психологічної освіти, де готовність піддавати сумніву усталені уявлення є умовою фахового зростання.

Вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням ставить студента в ситуацію постійної когнітивної роботи з текстом: він мусить не лише декодувати мовні засоби, а й інтерпретувати смисли, виявляти авторську позицію, порівнювати з відомим досвідом. Саме ця багатоаспектна робота з автентичним науковим і профільним дискурсом створює природне середовище для розвитку критичного мислення.

Для студентів-психологів робота з іншомовними джерелами має особливе значення: психологія як наука значною мірою функціонує в англomовному дискурсі, де публікуються провідні емпіричні дослідження та теоретичні розробки. Читання оригінальних статей з журналів *American Psychologist*, *Psychological Review*, *Journal of Personality and Social Psychology* вимагає не лише мовних знань, а й умінь критично оцінювати методологію, інтерпретувати статистичні дані та зіставляти результати з конкуруючими теоріями. Таким чином, іноземна мова за професійним виступає одночасно метою та засобом фахової підготовки.

Аналіз сучасних педагогічних досліджень дозволяє виокремити кілька ефективних стратегій формування критичного мислення у студентів-психологів під час навчання іноземної мови. Технологія розвитку критичного мислення через читання і письмо. Запропонована Ч. Темплом, Дж. Стілом та К. Мередітом у рамках міжнародного проєкту «Читання та письмо для критичного мислення», ця технологія передбачає триетапну структуру заняття: виклик (актуалізація попередніх знань), осмислення (активна взаємодія з текстом) та рефлексія (критичне осмислення здобутого). Для психологічного профілю особливо продуктивними є кейси з клінічної практики, організаційної психології чи соціально-психологічних досліджень, поданих оригінальними мовами. Організована дискусія іноземною мовою є потужним інструментом розвитку критичного мислення, оскільки вимагає одночасно продуктивного мовлення та аргументованого відстоювання позиції.

Узагальнення педагогічного досвіду та аналіз наукової літератури дозволяють визначити психолого-педагогічні умови, що забезпечують ефективний розвиток критичного мислення студентів-психологів на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням.

По-перше, створення безпечного інтелектуального середовища. Критичне мислення передбачає готовність висловлювати непопулярні або невпевнені думки, ставити «незручні» запитання. Дослідження психологічного клімату класу (Elliot & Dweck, 2005) показують, що сприятливе середовище, де помилки розглядаються як навчальні можливості, а не приводи для оцінювання, суттєво підвищує готовність студентів до ризикованої інтелектуальної діяльності. Для студентів-психологів це резонує з їхніми знаннями про природу психологічної безпеки та зону найближчого розвитку.

По-друге, забезпечення автентичності навчальних матеріалів і завдань. Критичне мислення розвивається ефективніше, коли студенти взаємодіють з реальними, а не спрощеними текстами та проблемами. Вибір актуальних психологічних досліджень, суперечливих наукових дискусій або реальних кейсів клінічної практики як матеріалу для занять з іноземної мови за професійним спрямуванням суттєво підвищує внутрішню мотивацію та залученість студентів.

По-третє, міждисциплінарна інтеграція знань. Для студентів-психологів особливо ефективним є прийом «перенесення» - свідомого застосування

психологічних теорій для аналізу мовних явищ і навпаки. Наприклад, вивчення когнітивних упереджень у профільному курсі психології збагачує критичний аналіз рекламних текстів або медіаматеріалів іноземною мовою. Цей перехресний зв'язок є особливою перевагою поєднання іноземної мови за професійним спрямуванням і психологічної підготовки.

Проведений теоретичний аналіз засвідчує, що навчання іноземної мови за професійним спрямуванням створює унікальні можливості для формування критичного мислення студентів-психологів. Ця синергія обумовлена кількома факторами: когнітивно-розвивальний потенціал іноземної мови посилюється змістовим наповненням психологічного профілю; автентичні наукові тексти психологічної тематики є природним полігоном для розвитку аналітичного читання; дискурсивні практики (дискусія, аргументація, рецензування) забезпечують рефлексивне опрацювання наукових ідей у процесі мовлення.

Список використаних джерел:

1. Benson, P. (2011). *Teaching and Researching: Autonomy in Language Learning*. Pearson Education.
2. Davidson, D., & Thorn, K. (2010). Critical thinking through foreign language texts. *Journal of Language and Education*, 14(2), 45–58.
3. Dewey, J. (1910). *How We Think*. D.C. Heath & Co.
4. Dörnyei, Z. (2009). *The Psychology of Second Language Acquisition*. Oxford University Press.
5. Elliot, A. J., & Dweck, C. S. (Eds.). (2005). *Handbook of Competence and Motivation*. The Guilford Press.
6. Flavell, J. H. (1979). Metacognition and cognitive monitoring: A new area of cognitive-developmental inquiry. *American Psychologist*, 34(10), 906–911.
7. Hmelo-Silver, C. E. (2004). Problem-based learning: What and how do students learn? *Educational Psychology Review*, 16(3), 235–266.
8. Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (2009). Energizing learning: The instructional power of conflict. *Educational Researcher*, 38(1), 37–51.
9. Paul, R., & Elder, L. (2006). *Critical Thinking: Tools for Taking Charge of Your Learning and Your Life*. Prentice Hall.
10. Porter-Ladousse, G., & Miller, J. (2013). Reflective writing in L2 and critical thinking development. *Language Teaching Research*, 17(3), 312–328.
11. Steele, J. L., Meredith, K. S., & Temple, C. (1998). *A Framework for Critical Thinking Across the Curriculum*. Reading and Writing for Critical Thinking Project.
12. Swales, J., & Feak, C. (2012). *Academic Writing for Graduate Students*. University of Michigan Press.
13. Ломакіна, Н., & Першукова, О. (2019). Інтегрований підхід у навчанні іноземної мови: CLIL та розвиток критичного мислення. *Іноземні мови*, 25(1), 12–20.

critical thinking of education seekers in the process of learning a foreign language	Формування критичного мислення здобувачів освіти у процесі навчання іноземної мови	
Svitlana Lazarenko TBLT as an effective approach to teaching students how to translate English-language legal terminology	Лазаренко Світлана TBLT як ефективний підхід до навчання студентів перекладу англomовної юридично спрямованої термінології	207
Oleksandr Leonov Formation of critical thinking in the conditions of cognitive influence of the latest technologies	Леонов Олександр Формування критичного мислення в умовах когнітивного впливу новітніх технологій	209
Alla Lisohor Critical thinking as a meta-competence in design education: the role of project-based learning (pbl)	Лісогор Алла Критичне мислення як метакомпетентність в освіті з дизайну: роль проектного навчання (pbl)	211
Iryna Lopatynska Developing critical thinking while learning a foreign language for professional guidance	Лопатинська Ірина Формування критичного мислення під час вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням	214
Liubov Luchkina-Zahorodnia Formation of critical thinking during the study of language courses by students of pedagogical institutions of higher education	Лучкіна-Загородня Любов Формування критичного мислення під час вивчення мовних курсів студентами педагогічних закладів вищої освіти	218
Olena Mahopets Integration of critical thinking approaches into the educational process of preparing applicants for the specialty "accounting and taxation"	Магопець Олена Інтеграція підходів критичного мислення в освітній процес підготовки здобувачів за спеціальністю «облік і оподаткування»	220
Serhii Mahopets Critical thinking in an academic environment as the basis for professional training of road transport specialists	Магопець Сергій Критичне мислення в академічному середовищі як основа професійної підготовки фахівців автомобільного транспорту	223